

תפוחי זהב

1. ספר מורה נבוכים - חלק א פתיחה

אמר החכם: "תפוחי זהב במשכיות כסף - דבר דבר על אפניו"..." שיש לו נגלה ונסתר - צריך שיהיה נגלה טוב ככסף, וצריך שיהיה טוב מנגלהו, עד שיהיה תוכו בערך אל כלויו כזהב אצל הכסף; וצריך שיהיה בגליו מה שיורה המתבונן על מה שבתוכו - כמו זה התפוח של זהב אשר כסוהו בשבכת כסף דקת העיניים מאד, וכשיראה מרחוק או מבלתי התבוננות, יחשב הרואה בו שהוא תפוח של כסף, וכשיסתכל איש חד הראות הסתכלות טובה, יתבאר לו מה שבתוכו וידע שהוא זהב.

2. באר הגולה קיב

אבל מה שאמרו כי העולם הוא ששת אלפים פרסה וסומכי דרקייע אלף פרסה, אל יעלה על דעתך כי שעור זה נתנו לעולם כאשר הוא נמדד בשעור הגשמי. אבל דע לך כי חכמים לא דברו מזה כלל, כי דבר שאינו מגיע אל מהות העולם ואמיתת מהותו לא דברו מזה כלל... ולא עיינו חכמים רק במהות ולא בגשמי. ודבר זה הוא מיסודי החכמה.

3. רמב"ם אג' תחיית המתים

והבינו דרשות רבות על פשוטיהן וכיוצא בזה שמעתי על קצת אנשים שלא ראיתי. וכאשר ידעתי באלו האובדים לגמרי שהם מוקצים וחושבים שהם חכמי ישראל והם הם הסכלים שבבני אדם ויותר תועי דרך מהבהמה. וכבר נתמלא מוחם משגעונות הנשים הזקנות ...

4. ספר באר הגולה - הבאר הרביעי

והנני משתטח ארצה בפישוט ידים ורגלים לפני הקורא ומבקש לחנן אותי בשתים, האחד שאם יקרא דברים אלו ולא יכנסו בלבו שיחזור ויקרא ויעיין עוד, כי הדברים האלו לא יכנסו בלב הקורא רק בעיון רב מאוד, כי כך הם כל דברי אמת ויושר נראים רחוקים בתחלת העיון, ולבסוף יתגלה ויאירו כשמש בצהרים. הבקשה השנית שאם אחר כל זה אין הדברים נכנסים לו בלבו, שיהיה הדברים האלו כאילו לא נאמרו כלל, ולא יאמר אף שנאמר פירוש בדברים האלו אין הפירוש נכנס בלב המעיין שוב אין פי עוד ויתלה חס ושלוש חסרון בדברי חכמים, וא"כ היה תקנתנו קלקלה לגרום שיחשוב רע על דברי חכמים.

5. עבודת אלוקים, שם

השאלות הרוחניות הגדולות, שהיו נפתרות רק לגדולים ומצוינים, מחויבות הן להפטר עכשו, בהדרגות שונות, לכלל העם. ולהוריד דברים נשאים ונשגבים ממרום עזם, עד עמק הדיוטא הרגילה ההמונית, - צריך לזה עושר רוח גדול ואדיר, ועסקנות קבועה ומורגלת, שרק אז תתרחב הדעה, ותתברר השפה, עד כדי להביע הדברים היותר עמוקים בסגנון קל ופופולרי להשיב נפשות צמאות.

6. ספר גור אריה על בראשית - פרק כח פסוק יא

...עוד דע אתה אם תחפש דברי חכמים כמטמוניות אז תמצא אוצר כלי חמדה אשר אצרו במטמוניהם, ואיש הפתי חושב אך דברי דרשה הם, לא אמרו כך אלא להרחבת הלשון, ואתה לא תחשוב כן, רק כי כל דבר מדבריהם שורש התורה.

7. נתיבות עולם ב - נתיב הענוה - פרק א, א

1. בספר משלי (כ"ב) עקב ענוה יראת ה' וגו', שלמה המלך אמר כי בעל ענוה שהוא משפיל עצמו אי אפשר שלא יהיה בעל יראה, כי בעל ענוה מכיר שפלתו ולפיכך הוא ירא מן השם יתב', והוא הפך בעל הגאווה אשר בעל הגאווה אומר מי לי בשמים ואינו משפיל עצמו לפני השם יתב'. וזהו עקב ענוה יראת ה', ר"ל כי נמשך אחר הענוה היראה כמו שנמשך העקב אחר הגוף כך נמשך היראה אחר הענוה.

2. ובמדרש (שהש"ר פ"א) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסולייתה, מה שעשתה החכמה עטרה לראשה שנא' ראשית חכמה יראת ה' עשתה ענוה עקב לסולייתה שנא' עקב ענוה יראת ה' ע"כ.

וביאור דבר זה, כי ע"י החכמה האדם מגיע ליראת שמים, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ב) אין ע"ה חסיד ואין בור ירא חטא, שמזה תראה כי החכמה היא מדרגה ומעלה עליונה שעל ידה מגיע האדם ליראת שמים, כי על ידי החכמה מכיר האדם את עלתו וירא מפניו ודבר זה אין צריך ראיה.

3. ופי' ראשית חכמה יראת ה', ר"ל כי יראת השם ראש לחכמה, שמן החכמה מגיע אל המדרגה שהיא יותר עליונה מן החכמה דהיינו יראת השם יתב' שהוא ראשית וראש על החכמה. והיראה הוא עקב לענוה כלומר כאשר הוא בעל ענוה אי אפשר שלא יהיה ירא שמים, לא כמו החכמה שאפשר שיהיה חכם ולא יהיה ירא אלהים.

4. כמו שתמצא יש בני אדם שיש בהם חכמה ואין בהן יראת שמים, ואם שודאי החכמה הכנה שעל ידה מגיע אל יראת השם כמו שאמר ראשית חכמה יראת השם, מכל מקום אינו דבר מוכרח ודאי כי החכמה היא הכנה וסולם שעל ידה מגיע אל יראת השם, מ"מ אפשר שישאר עומד בסולם ולא יגיע למעלת היראה, אבל כאשר האדם בעל ענוה והוא משפיל עצמו א"כ בודאי משפיל עצמו כנגד בוראו מכיר בפחיתות שלו וזהו עצם היראה כאשר מכיר עצם שפלתו, וזה פירושו לפי פשוטו עקב ענוה יראת השם, כלומר שדבר זה הוא בודאי כאשר הוא בעל ענוה שהוא ירא השם, כי בעל ענוה משפיל עצמו לפני כל ואיך לא ישפיל עצמו לפני השם יתב'...

5. אמנם יש לך להבין מה שאמר הכתוב עקב ענוה יראת ה' ומה שאמרו מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסילותה, מן הדברים אשר אמרנו, כי ההפרש אשר יש בין הענוה ובין היראה כי כאשר האדם בעל ענוה מתדמה ליוצרו ברוך הוא, וכמו שאמרו ז"ל (סוטה ה', א') לעולם ילמוד אדם מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל ההרים הגבוהי והשרה שכירתו על הר סיני, ומפני כי מדת השם יתב' שאתו היא הענוה וזו המדה היא עצמית אליו יותר מכל וכמו שיתבאר ולפיכך בעל ענוה הוא מתלבש במדת בוראו, ובודאי דבר זה יותר גדול שמדת היראה שהוא ירא השם יתב' משפיל עצמו לפניו ואין בדבר זה התדמות כלל, רק שמכיר שהוא עלתו ית'.

6. ועל זה אמר מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסוליתה, כי יראת שמים שהוא יותר גדול מן החכמה והוא קטן מן הענוה כי בעל הענוה מצד שיש בו מדעת קונו יש לו מעלה יותר וזהו יותר מן יראת השם, כי בעל ירא שמים מצד שהוא עלול אל השם יתברך שהוא העלה יש לו דביקות עם העלה.